

ЗАДЪЛЖЕНИЯ НА ПРЕДПРИЯТИЯТА ОТ НЕФИНАНСОВИЯ СЕКТОР НА ИКОНОМИКАТА

(Към 1 януари 2006 г.)

Тенденцията на ускоряване на икономическия растеж на страната продължава. През 2005 г. брутният вътрешен продукт в сравнение с 2000 г. се увеличи с 27%. Най-нисък е темпът на растеж през 2001 г. – 104.1%, а най-висок през 2005 г. – 105.5%.

За 2006 г. този темп е около 6.5%.

С ускорен темп се развива и производството. Приходите от продажби на предприятията от нефинансовия сектор на икономиката през 2005 г. достигнаха 120 млрд.лв. Техният стойностен обем в сравнение с 2000-та година се удвои.

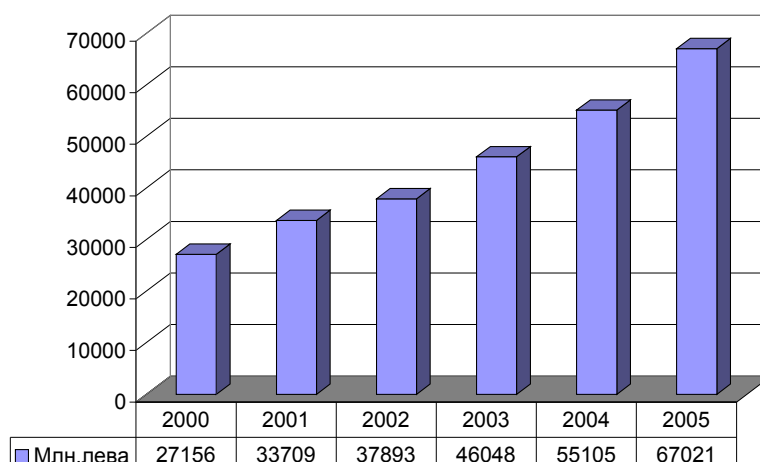
Високият темп на икономически растеж обаче е съпроводен с бързо нарастване на задълженията на предприятията. Към 31.12.2005 г.¹ те надхвърлиха 67.2 млрд.лв. Стойността на задълженията на предприятията е с 60% по-голям от обема на брутният вътрешен продукт. Прирастът на задълженията през 2005 г. в сравнение с 2004 г. е 3.3 пъти по-голям от увеличението на БВП.

Изпреварващият растеж на задълженията показва, че икономиката във все по-голяма степен се развива в условия на непрекъснато нарушение на договорната дисциплина между предприятията и другите субекти, участващи в производствения процес. Тази неблагоприятна тенденция затруднява производствената дейност и растежа на БВП. Изследването на структурата на прираста на БВП през последните години показва непрекъснато нарастване на дела на данъка върху добавената стойност. За последните години той е около 30%.

I. ЗАДЪЛЖЕНИЯ

Трайната тенденция на значително нарастване на задълженията на предприятията доведе до голямо увеличение на техните дългове, които към 31 декември 2005 г. надхвърлиха 67.2 млрд.лв. В сравнение с края на 2000-та година, когато задълженията бяха 27.2 млрд.лв., прирастът им е 2.5 пъти.

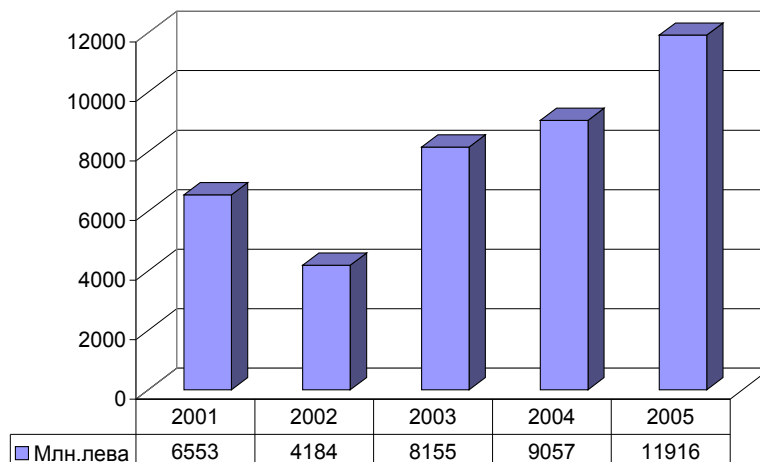
*Задължения на
предприятията от
нефинансовия сектор
на икономиката към 31
Декември 2000 – 2005 г.*

След сравнително по-малкото увеличение през 2001 г. (с 6553 млн. лева) и 2002 г. (с 4184 млн. лв.), прирастът отново е по-голям - 8155 млн. лева през 2003 г., 9057 млн. лева през 2004 г., като през 2005 г. той е най-голям – 11916 млн. лв.

¹ Съгласно Закона за статистиката предприятията съставят годишния си финансов отчет за 2006 г. до 31 март 2007 г.

Прираст на задължения на предприятията от нефинансовия сектор на икономиката към 31 Декември 2001 – 2005 г.

В края на 2005 г. задълженията са най-големи в търговията – 19.1 млрд.лв.; строителството – 5.3 млрд.лв.; производството на храни, напитки и тютюни – 4.5 млрд.лв.; транспорта – 4.4 млрд.лв.; хотелите и ресторантите – 3 млрд.лв.

Драматичният прираст на абсолютните стойности се допълват с ясно очертаната тенденция за средно ежегодно нарастване на задълженията през последните пет години с 20%. Дори при ръст на БВП от около 5-6% годишно, това продължава да поставя икономиката ни в следващите няколко години в рискована ситуация.

Продажбите на предприятията през 2005 г. (без стойността на продадените стоки) вече са по-малки с близо 2% от техните задължения. Това показва, че и през следващите години, тъй като източниците на приходи растат с по-малки темпове от задълженията, **ще продължи възпроизвеждането на голямата задлъжнялост на предприятията.**

II. СТРУКТУРА НА ЗАДЪЛЖЕНИЯТА

Изследването на задълженията според вида на кредиторите: свързани предприятия, банки и други финансови организации, доставчици и клиенти, търговски заеми, персонал, социално осигуряване, данъчни и други задължения, показва, че относителните дялове са претърпели съществени изменения.

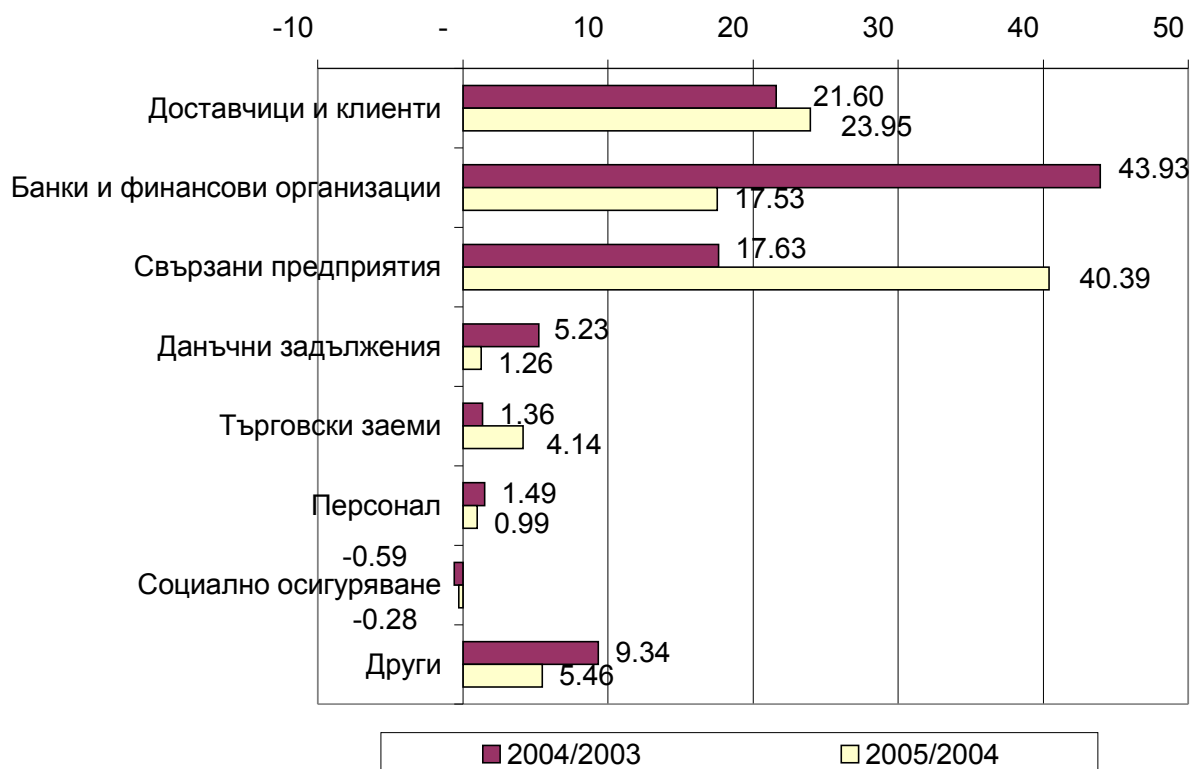
През последните две години има ясно изразена тенденция на увеличение на задълженията към банки и други финансови организации.

Задължения на нефинансовите предприятия към 31 декември през периода 2001 - 2005 г. по основни видове в млн. лв.

	2001 г.	2002 г.	2003 г.	2004 г.	2005 г.	Индекс 2005/2001
Доставчици и клиенти	9141	11258	13270	15226	18128	198
Банки и финансови организации	6028	6899	8823	12802	14926	248
Свързани предприятия	4655	5769	6913	8510	13404	288
Данъчни задължения	1882	1958	2390	2864	3017	160
Търговски заеми	1225	1565	2899	3022	3523	288
Персонал	845	877	995	1130	1250	148
Социално осигуряване	617	724	781	728	694	112
Други	9316	8843	9977	10823	11486	123
Провизии					287	
Облигационни заеми					306	
ОБЩО	33 709	37 893	46 048	55 105	67 021	199

В сравнение с 2004 г. е по-голям делът на задълженията към свързани предприятия с 4.5 пункта. По-малък е делът на задълженията към финансови организации, включително банки, с 1 пункт; доставчици – с 0.7 пункта; и другите задължения – с 2.4 пункта.

Структура на прираста на задълженията на предприятията от нефинансовия сектор на икономиката в %

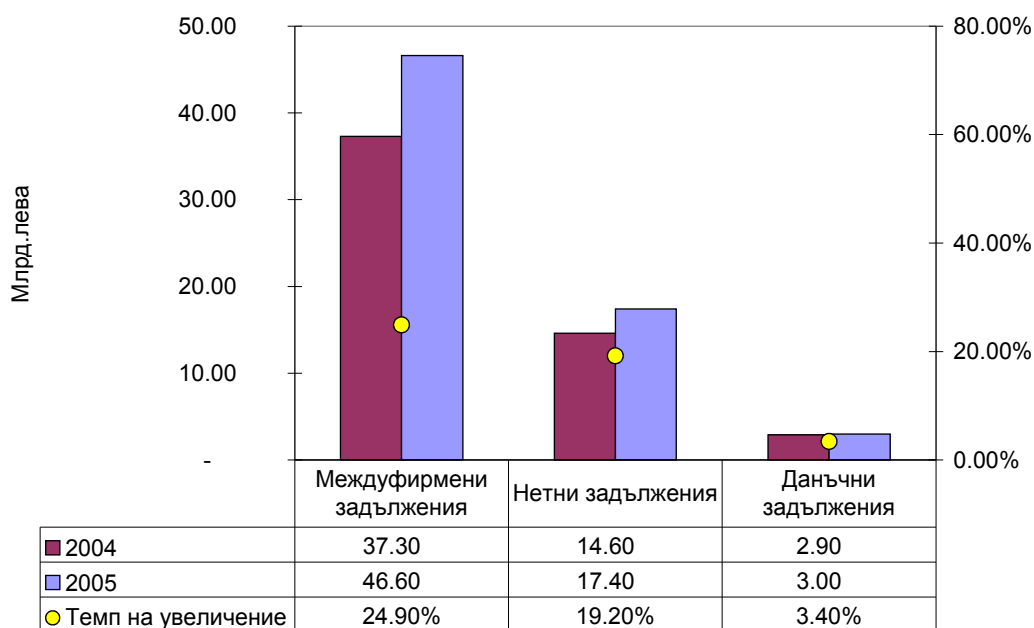
В общия обем на задълженията към 31 Декември 2005 г.:

- 46.6 млрд. лева (69.5%) са междуфирмени²;
- 17.4 млрд. лева (26.0%) - "нетни"³;
- 3.0 млрд. лева (4.5%) - данъчни.

² Като "междуфирмени" условно се разглеждат задълженията между стопанските субекти (длъжници и кредитори) от нефинансовия сектор на икономиката, при които е възможно да се направи прихващане "задължения - вземания" и при които е възможно двойно отчитане на задълженията и вземанията.

³ Като "нетни" условно се разглеждат задълженията, които предприятията от нефинансовия сектор на икономиката дължат към финансови институции (вкл. банки), персонала, осигурителните институции. Това са задълженията, които не са обвързани с насрещни вземания.

Междуфирмени, нетни и данъчни задължения към 31 декември 2004 – 2005 г.

III. МЕЖДУФИРМЕНИ ЗАДЪЛЖЕНИЯ

През 2005 г. отново има голямо увеличение на междуфирмените задължения.

В края на 2005 г. задълженията към доставчици и клиенти са над 18.1 млрд.лева. В сравнение с края на 2004 г. прирастът им е близо 3 млрд.лева или 19%. Делът им в общите задължения обаче намаля от 27.7 през 2004 г. на 27.0 през 2005 г.

За сравнение сумата на вземанията от клиенти и доставчици е по-голяма с 29% от задълженията към клиенти и доставчици. Това показва растящо влияние върху производствената активност на **забавеното събиране на дължимите суми.**

Към 31.12.2005 г. е много голямо увеличението на задълженията към свързани предприятия⁴ - 4.9 млрд.лева или 58%. Това е резултат от неритмично изпълнение на договорни задължения в процеса на производството и реализацията на продукцията и услугите.

През 2005 г. абсолютният размер на задълженията по търговски заеми е 3.5 млрд. лева. В сравнение с края на 2005 г., те са повече с 501 млн. лева или 16.6%.

IV. "НЕТНИ" ЗАДЪЛЖЕНИЯ

Към края на 2005 г. "нетната" задлъжнялост на предприятията (към банки, персонала, социалното осигуряване) е 17.4 млрд.лева. В сравнение с края на 2004 г., тя е по-голяма с 2.8 млрд.лева или 19.2%. Увеличението в сравнение с междуфирмената задлъжнялост е по-малко с около 4 пункта.

⁴ Свързани са предприятията, които отговарят на условията за свързани, т.е. когато едното е в състояние да контролира другото или да упражнява върху него значително влияние при вземането на решения от финансово-стопански характер.

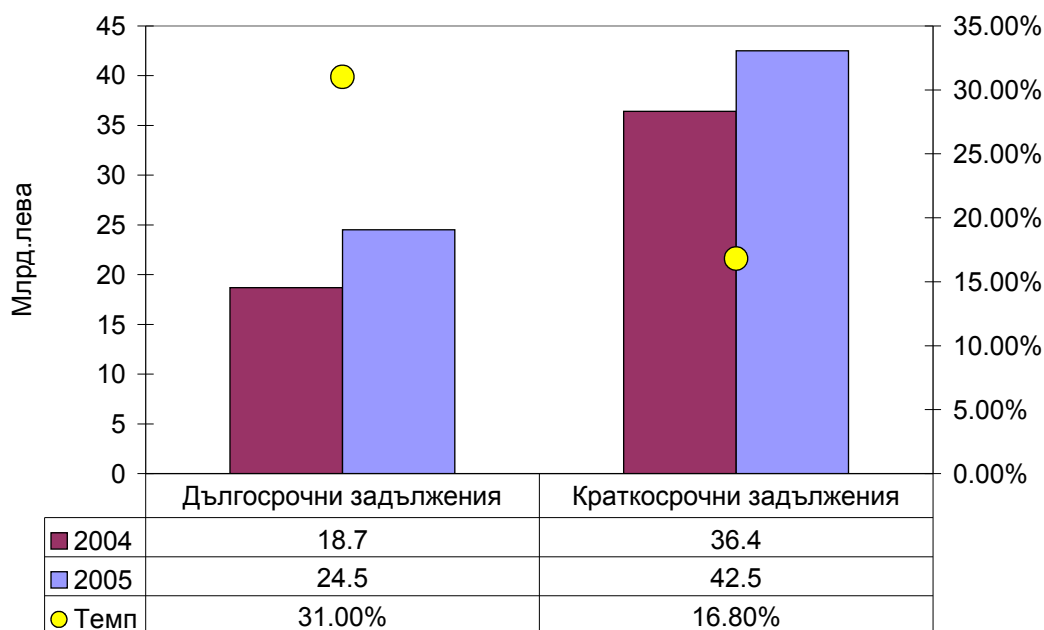
V. ДАНЪЧНИ ЗАДЪЛЖЕНИЯ

Данъчните задължения нарастват най-малко - от 2.9 млрд.лева в края на 2004 г. на 3 млрд.лева в края на 2005 г. или с 3.4%. Това показва подобрена финансова дисциплина на предприятията по отношение на приходите в бюджета на страната.

VI. СРОЧНОСТ НА ЗАДЪЛЖЕНИЯТА

В последните две години се промени съществено структурата на задълженията в зависимост от срока на тяхната изискуемост – краткосрочни (до една година) и дългосрочни (над една година). **Увеличава се делът на дългосрочните задължения** в общия обем на задълженията на предприятията - от 33.9% през 2004 г. на 36.6% през 2005 г. Това се дължи, преди всичко, на увеличената инвестиционна активност на стопанските субекти и по-голямото участие на банките и другите финансови организации в кредитирането на предприятията. **Тези изменения на общия фон на растящата задлъжнялост, обаче създават условия за нарастване на приходите на предприятията, което може да повлияе положително на тенденцията на растящата задлъжнялост.**

Дългосрочни и краткосрочни задължения към 31 декември 2004 - 2005

VI.1. Дългосрочни задължения

Продължава тенденцията на по-бързо увеличение на дългосрочните заеми, основната част от които имат инвестиционен характер.

Към 31.12.2005 г. дългосрочните задължения достигнаха 24.5 млрд. лева при 18.7 млрд. лева през 2004 г. В сравнение с 2004 г. те са с 5.8 млрд.лева или с 31% по-големи.

Дългосрочните задължения към банки и други финансови предприятия към 31.12.2005 г. (9.304 млрд. лева) в сравнение с края на 2004 г. са с близо 1.054 млрд.лева или с 28% по-големи. Тези задължения са преди всичко

“инвестиционни”, което е индикация за повишена активност на банките в посока на инвестиционно кредитиране на реалния сектор⁵. Трябва да се отбележи обаче, че в сравнение с 2004 г. прирастът им беше 60%, т.е. сега той е над два пъти по-малък.

След голямото увеличение на търговските заеми през 2005 г. в сравнение с края на 2004 г. те отново нараснаха чувствително. В сравнение с края на 2004 г. са повече със 711 млн.лв. или с 41%.

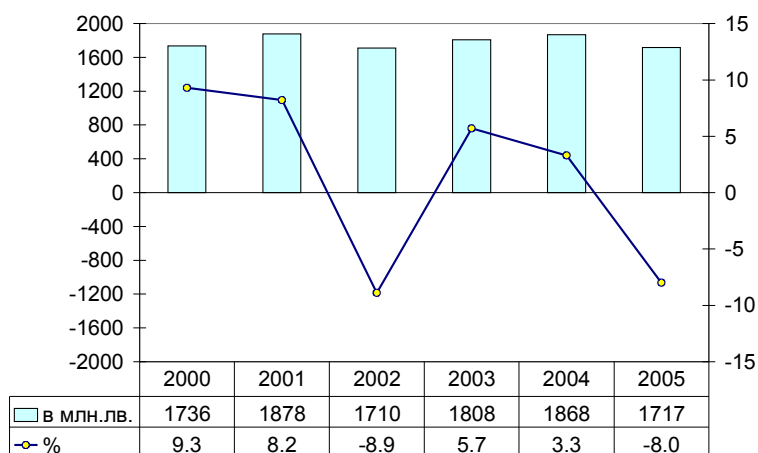
VI.2. Краткосрочни задължения

Краткосрочните задължения (към свързани предприятия, финансови предприятия, вкл. банки, доставчици и клиенти, търговски заеми, задължения към персонала, осигурителните предприятия, данъчни и други), възникнали за покриване на разходи за поддържане на текущата производствена дейност, към 31.12.2005 г. са 42.5 млрд. лева. В сравнение с края на 2004 г. прирастът им е 6.1 млрд. лева или 16.8%.

Чувствително нарасна делът на банковите заеми и в краткосрочните задължения. В края на 2005 г. те са 5.628 млрд. лева при 4.552 млрд. лв. за 2004 г. Прирастът е 1076 млн. лв., или с 24%.

Продължава тенденцията на намаление на краткосрочните данъчни задължения на предприятията. Към 31.12.2005 г. те са 1717 млн. лева, в сравнение с края на 2004 г. има намаление със 151 млн. лева или с 8%.

Данъчни задължения на предприятията от нефинансовия сектор на икономиката към 31 Декември 2000 – 2005 г.

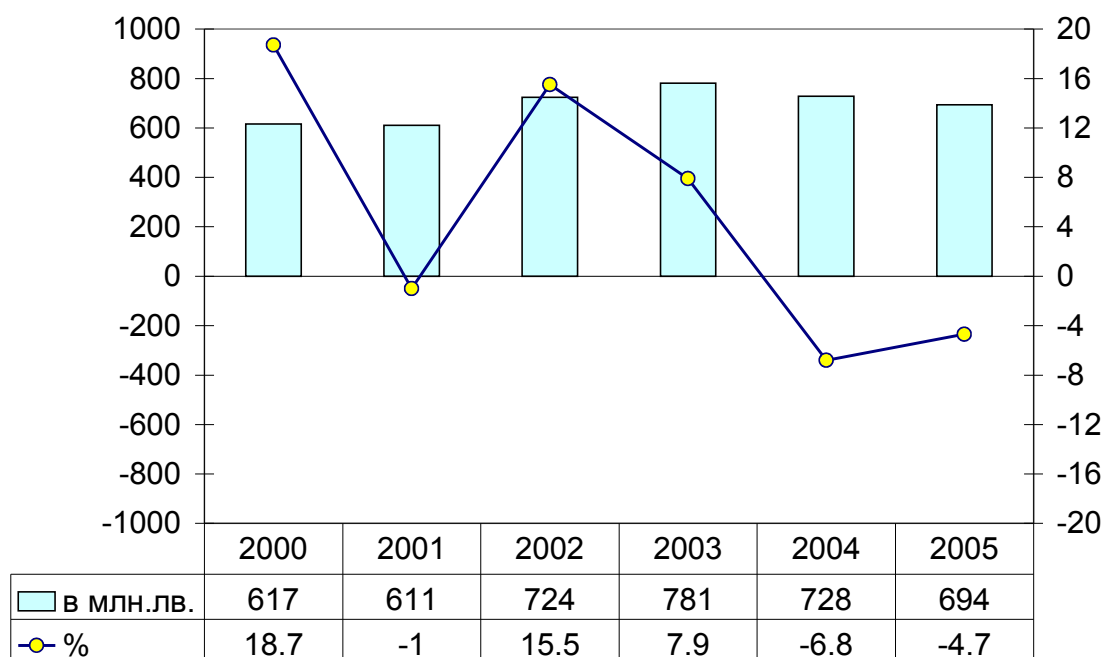

Дълговете към персонала са 1.250 млрд. лева. В сравнение с 2004 г. те са със 120 млн. лева или с 11% по-големи.

През 2005 г. отново има намаление на задълженията към социалното осигуряване. Към 31 Декември 2005 г. предприятията дължат на НОИ 694 млн. лв. В сравнение с 2004 г. те са по-малко с 34 млн. лева или 4.7%.

⁵ Дългосрочни кредити за технологично обновяване, реструктуриране на предприятията, съгласно изискванията на Европейския съюз за сертифициране на продукцията, подобряване на условията за труд, покриване на екологичните стандарти и др.

**Задължения на предприятията
от нефинансовия сектор на икономиката
към социално осигуряване (към 31 Декември 2000-2005 г.)**

Дълговете на предприятията от групата "Други задължения"⁶ към 31.12.2005 г. са 11486 млн. лева. Действащата нормативна уредба не позволява детайлното изследване на тези задължения.

ИЗВОДИ:

1. **Общият извод е, че задълженията на нефинансовия сектор на икономиката към 31 декември 2005 г. продължават да растат с ускорен темп.** Увеличението им в сравнение с БВП и продажбите е по-голямо.

2. **Междуфирмената задлъжнялост през 2005 г. отново се увеличава с по-бърз темп.** Тази тенденция при очерталото се по-бавно увеличение на продажбите означава, че много предприятия нямат необходимите финансови средства за постепенно погасяване на взаимните си задължения.

3. Нарасналият обем на задълженията на предприятията (дългосрочни и краткосрочни) към банките говори за **отваряне на банковата система** и води до **намаляване на темпа на нарастване на междуфирмената задлъжнялост.**

4. **Бюджетът и през 2005 г. е генерирал задължения към нефинансовите предприятия.** Към 31.12.2005 г. невъзстановените данъци са 1.176 млрд. лева. В сравнение с края на 2004 г. увеличението е с 61 млн. лева

⁶ Задължения по финансов лизинг, получени аванси, лихви, гаранции, други дългосрочни и краткосрочни задължения.

или 5.4% повече. За сравнение с предходните години то е по-малко, което показва ускоряване на възстановяването на данъците от бюджета.